

národní
úložiště
šedé
literatury

Popisy hranic - jedinečný pramen k dějinám krajiny

Kucrová, Veronika
2014

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-170468>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 17.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Popisy hranic – jedinečný pramen k dějinám krajiny

Veronika Kucrová, HIÚ AV ČR

Název „Popisy hranic“ nese samostatný fond v Národním archivu a souvisí se vznikem stabilního katastru ve druhé třetině 19. století. Katastrální hranice však byly vytyčeny již při vytváření katastru josefského o více než půlstoletí dříve. Do té doby nemělo přesné vymezení hranic obce valný význam, pokud ale nepatřila sousední obec k jinému panství. V tom případě bylo nutné v povědomí lidí udržovat členící linii mezi sousedními vrchnostmi.

Vlastní hranice však mohly mít i pozemky různých vlastníků v rámci jedné obce – například církve. Popisy hranic vznikaly od středověku a dodnes nám mimo konkrétní popsání mezi přináší také další poznatky. V dokumentech se objevují pomístní jména cest, lesů, skal, roklín; dočteme se o tehdejší lesním porostu, typu hraničnicku, ale celkově rovněž o stavu konkrétní lokality.

Následující příklady pochází z oblasti Dolnobřežanska.

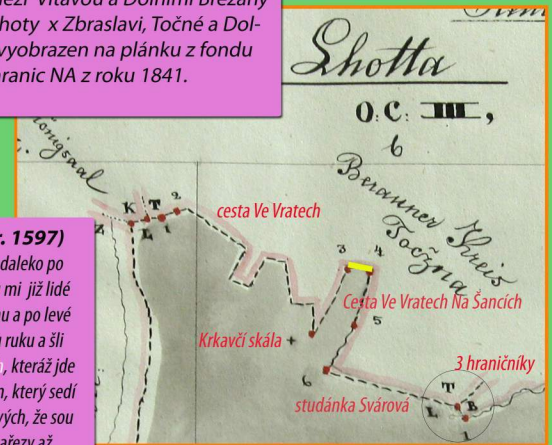
Hranice - slovo to původně znamená mezník, sroubený ze dřeva do hran. Hranice u Čechů značí podnes stoh dříví do rovných úhlů vyrovnaného.

Meze - prvnotně byla věc hmotná, totiž vidlice na rozhraní do země zasaděná. Meze podnes u Čechů slove proužek půdy nezorané mezi dvěma poli susedů.

Oba názvy časem přešly na čáru hraniční neboli mezník; znak hmotný pro rozdíl obdržel název hraničnick neb mezník.

(Jan Evangelista Chadt Ševětínský - Dějiny lesů a lesnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Pisek 1913)

V roce 1597 byly popsány hranice komoňanského statku. Úsek mezi Vltavou a Dolními Břežany (resp. katastru Lhoty x Zbraslaví, Točné a Dolních Břežan) je vyobrazen na plánu k fondu Popisy hranic NA z roku 1841.

Obchůzka hranic komoňanského statku (r. 1597)

(...) Odtud sem veden po vrchu, jenž mi jmenují hřebem, daleko po vejstavích až nahoru na cestu, kdež slove Ve Vratech. A tu sou mi již lidé zprávu dali, že ty grunty po pravé ruce náležejí panu Želinskému a po levé ruce panu Adamovi Šturmovi. Odtud sme se uhnuli na levou ruku a šli sme hřebem po vejstavích až na cestu, která slove V Šancích, kteráž jde ke vsi Točný, a potom tou cestou až ke třem pařežům dubovým, který sedí pod tou cestou na pravý ruce... a na těch třech pařezech dubových, že sou byly tři hraničnicku, ty jset dal stít pan Jan Hysrl. A ty tři pařeže až podnes ostávají, na nichž mládí roste a list na sobě má dlouhý a ouzký, dělic se od listu dubovýho.

Hraniční dub v Kamenných Vratech

v nejzápadnějším cípu katastru někdejšího královského horního města Jílového, poblíž osady Kamenná Vrata, byl vysazen hraniční dub letní. Jeho stáří se odhaduje na tři sta let. Je to jeden z mála pozůstatků historických dělení hranic v okolí.

Hraniční dub v Kamenných Vratech
do kořene stromu jsou vrostlé různé staré hraniční kameny

Obchůzka hranic zádušního lesa v Libři dne 2. 5. 1737 (příklady popisu hraničnicků)

STROMY: hruška, na ní 3 cejchy panský; lípa a na ní 3 cejchy panský; smrk, na něm kříž; doubeč, na konci jedné strany kříž a z druhé strany panský cejch; buk, na něm 3 panský cejchy; třešeň, na ní kříž lizovaný; maršál jest dub; maršál - jest borovice, na ní cejch

KAMENY: 4 hranný kámen; kámen tvrdý; kámen černý; kámen černý tvrdý; mezník křemen bílý; kámen černý starý, velký kámen starý; kámen ležatý

DALŠÍ: starý pařež dubový jmenovaný panským cejchem; hromada kamení mechem porostlá

Jeden z mladších hraničních kamenů na rozhraní katastrálních obcí
Libeň x Petrov

Popis hranic obce Lhota (r. 1841)

(...) Zde skončují hranice s Zbraslaví a počínají s Točnou. Odtud k východu přímo v vrchu přes skálu ku kamenu

No. 1 na výšce stojícímu mezi polem Franze Procházky No. 13 ze Lhoty a zbraslavského Jana Absolona No. 83, podrží ten samý běh a běží po hranici ku kamenu

No. 2 mezi polem zbraslavského Jana Absolona No. 83, břežanským a zbraslavským panským lesem, běží dále v tu samou linii mezi nadřecnými polma do vrchu po rozličných oklikách přes 14 hrubých s + poznamenaných kamenů a přes 1 hraniční dub až ke Krkavčí skále, která s křížem poznamenaná jest, odtud se obrátí na levo a běží přímo do vrchu k kamenu

No. 3 přes cestu V Vratech Na Šancích nazvanou, vstoupí v tom běhu do prostředí této cesty a přijde vpravo se obrátí ku kamenu

No. 4 na pravo u cesty stojícímu mezi lesy tohoto panství, běží pak napravo přímo do vrchu do průseku přes hrubý s + poznamenaný kámen k hraničnímu dubu přes strž, pak běží touto strží dolů vpravo se až do potoka od Točny tekoucího k velkému mezníku

No. 5, odtud tímto potokem dolů až břežanskému mlejniskému potoku, kde se vlevo na cestě od Zbraslaví do Břežan vedoucí hrubý kámen

No. 6 vynachází. Odtud se obrátí vlevo a jde ostře v kraji vlevo ležící straně, vícekrát Břežanský potok dotýkající až k hluboké strži, která k studánce Svárový nazvaný vede, k hrubému s B.L.T. poznamenanému kamenu.

Zde se končí hranice od Točny.

Prameny:

DZV 172, G 30-H 1 (Národní archiv)

Popisy hranic Lhota, I. č. 4566, kt. 305 (Národní archiv)

Libeň benefiči Jirčanensis, APA I, i.č. 2591 (Národní archiv)